

Міністерство культури та інформаційної політики України

*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 2
від «06» вересня 2021 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЦИМБАЛИ»
середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти
з музичного мистецтва початкового професійного спрямування,
інструментальні класи**

**Київ
2021**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музичний інструмент цимбали» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування, інструментальні класи. Київ, 2021. 16 с.

Укладачі: **Юрченко О. П.**, завідувач відділу аспірантури, асистентури-стажування, докторантури, старший викладач кафедри народних інструментів України Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського; викладач предметно-циклової комісії «Народні інструменти» Харківського музичного фахового коледжу імені Б. М. Лятошинського, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; кандидат мистецтвознавства, *координатор групи*;
Мостовий С. В., старший викладач Комунального закладу «Рівненська дитяча музична школа № 2», спеціаліст вищої категорії, заступник голови Національної всеукраїнської музичної спілки РОВ.

Рецензенти: **Буришин О. В.**, голова предметно-циклової комісії «Народні інструменти» Комунального закладу «Чернівецький обласний фаховий коледж мистецтв ім. С. Воробкевича», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;
Дмитренко В. О., викладач Дитячої школи мистецтв № 6 ім. Г. Жуковського Дніпровської районної у місті Києві державної адміністрації, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;
Ровенко В. Г., викладач предметно-циклової комісії «Народні інструменти (струнні)» Івано-Франківського фахового музичного коледжу імені Дениса Січинського, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;
Хлебнік П. І., викладач предметно-циклової комісії «Народні інструменти» Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського Волинської обласної ради, Луцької музичної школи № 1 імені Фридерика Шопена, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, заслужений працівник культури України, член Національної всеукраїнської музичної спілки.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент цимбали**» (далі – типова навчальна програма), розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовими освітніми програмами середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування, інструментальні класи (наказ Міністерства культури України від 23.07.2019 р. № 562), містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання учнів гри на цимбалах, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу в класі цимбалів. Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на музично-виконавських традиціях і сучасних досягненнях національної та світової цимбальних шкіл та їх провідних представників (викладачів, виконавців), репертуарної спадщини різних епох.

Типова навчальна програма може бути основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент цимбали**». У робочій навчальній програмі, розробленій на основі цієї типової навчальної програми, викладач деталізує, конкретизує та адаптує нормативний зміст дисципліни, передбачений типовою навчальною програмою, відповідно до місцевих умов і потреб учня/учениці, визначає організаційні форми проведення та види навчальних занять, комплекс художньо-педагогічних технологій та методів викладання, необхідне методичне забезпечення, форми та засоби контролю якості знань учнів з урахуванням індивідуального підходу. Також викладач може реалізувати власний алгоритм викладання шляхом перерозподілу нормативного змісту навчання та зміни послідовності викладення навчального матеріалу дисципліни за модулями, уточнення додаткових обсягів навчального матеріалу та результатів навчання понад визначених типовою навчальною програмою.

Мета вивчення дисципліни орієнтована на формування в учнів базових навичок гри на цимбалах, розвиток рівня музично-виконавської майстерності, залучення до цимбального мистецтва загалом, мотивації подальшого навчання гри на цимбалах у закладах фахової передвищої мистецької освіти або на поглибленому підрівні початкової мистецької освіти.

Освітній процес з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент цимбали**» здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Основною формою занять є *індивідуальний урок*.

Навчання проводиться за *модулями*. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми.

Опанування нормативного змісту навчання за типовою навчальною програмою розраховано на мінімальну нормативну кількість навчальних тижнів – 35 тижнів на рік (без урахування канікулярних періодів) та на мінімальний нормативний обсяг часу на опанування програми, що становить для:

- 1 та 2 років навчання – 70 год. на рік (*2 год. занять на тиждень*);
- 3 – 5 років навчання – 105 год. на рік (*3 год. занять на тиждень*).

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного/кожної учня/учениці та відповідно до принципів модульної системи навчання в робочій навчальній програмі **загальну кількість навчальних годин** рекомендовано розподіляти на розсуд викладача на: поглиблення та вдосконалення набутих навичок та вмій учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня/учениці; повторення/закріплення вивченого матеріалу; репетиції та підготовку до контрольних заходів та/або публічних виступів; планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурно-мистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо); відпрацювання нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня/учениці тощо).

Навчальний репертуар з навчальної дисципліни формується викладачем самостійно з урахуванням індивідуальних здібностей та розвитку учнів.

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного та підсумкового контролю**. **Поточний контроль** здійснюється: під час навчальних занять (поурочний контроль); за підсумками кожного модуля (модульний контроль). Поточний контроль може здійснюватися у формі контрольних уроків, прослуховувань, переглядів, заліків, у тому числі технічних. Конкретні форми поточного (поурочного, модульного) контролю визначаються викладачем відповідно до робочої навчальної програми. **Підсумковий річний контроль** здійснюється після завершення кожного року навчання у формі річного *контрольного заходу*, що включає перевірку результатів навчання за типовою навчальною програмою.

Наприкінці 5 року навчання проводиться **підсумковий контроль за результатами опанування типової навчальної програми** у формі іспиту (публічний/концертний виступ).

Програму кожного заходу поточного та підсумкового контролів слід komponувати з творів композиторів різних національних шкіл та стильових епох (від бароко до сучасності), які виконуються в трьох стильових напрямках виконавства (традиційне, академічне та неакадемічне). Рекомендовано включати до програми твір українського композитора або обробки українського мелосу та оригінальний твір або твір віртуозного характеру, що відповідає цимбальній стилістиці (віртуозність, політембровість та ударна природа звукоутворення).

Оцінювання рівня досягнення учнями результатів навчання середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти передбачає оцінювання через виставлення балів (оцінок) у цифровому (числовому) виразі за поділом на 4 рівні: початковий (1 – 3 бали), середній (4 – 6 балів), достатній (7 – 9 балів), високий (10 – 12 балів). Метою оцінювання є визначення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання (*Додаток*).

Оцінювання має бути систематичним і послідовним, спрямованим на підтримку учнів в їхніх навчальних успіхах, розуміння ними власного прогресу навчання й формування бажання досягати навчальних результатів за типовою навчальною програмою; воно не передбачає порівняння з досягненнями інших учнів та не залежить від складності опанованого репертуару, темпу набуття компетентностей тощо. Оцінювання в процесі **підсумкового контролю** здійснюється за результатами опанування типової

навчальної програми в повному обсязі та передбачає перевірку набутих фахових компетентностей за показниками, що відповідають нормативним результатам навчання, визначеним типовою навчальною програмою.

НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Перший рік навчання. Завдання: робота над свободою ігрового апарату за горизонталлю та вертикаллю; оволодіння первинними навичками гри *arpeggiato* та прийомом гри *pizzicato*; ознайомлення з жанровими різновидами та специфікою цимбального акомпанементу, особливостями пальцятування¹ хроматичної гами; робота над музичним інтонуванням; опанування особливих видів ритмічного поділу тривалостей; включення до репертуару творів варіаційної форми.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 1	<p>Рухливість ігрового апарату: гами <i>A-dur, fis-moll, arpeggio T⁵₃ (t⁵₃)</i>, гармонічні інтервали (октави та терції), тремоло.</p> <p>Пластичні та вільні рухи ігрового апарату під час гри на інструменті/без інструмента за горизонталлю та вертикаллю.</p> <p><i>Arpeggiato</i> у вивчених тональностях та творах навчального репертуару.</p> <p>Цимбальний акомпанемент у традиційному виконавстві.</p>	32	<p>Грає гами <i>A-dur, fis-moll</i> як систему ритмізованих вправ у визначеному діапазоні інструмента, застосовує набуті навички гри окремих елементів системи гам під час виконання музичних творів в означених тональностях.</p> <p>Розпізнає графічне позначення <i>arpeggiato</i>. Виконує <i>arpeggiato</i> (тісне та мішане розташування звуків акордів), дотримуючись вільності та пластичності рухів ігрового апарату під час виконання вправ та музичних творів.</p> <p>Демонструє первинні навички гри цимбального акомпанементу (гармонічні ритмоформули) відповідно до жанру виконуваного твору.</p>
Модуль 2	<p>Особливості пальцятування: гами <i>Es-dur, c-moll, arpeggio T⁵₃ (t⁵₃)</i>, інтервали, <i>tremolo</i>; хроматична гама в тональностях до 3-х знаків.</p> <p>Музична форма твору та її окремі побудови (від</p>	38	<p>Грає гами <i>Es-dur, c-moll</i> та хроматичну гаму як систему ритмізованих вправ у визначеному діапазоні інструмента, застосовує раціональне пальцятування під час виконання музичних творів в означених тональностях.</p> <p>Визначає форму твору програми, розуміє її окремі побудови</p>

¹ У цій Типовій навчальній програмі використовується українська музична цимбальна термінологія за теорією цимбального виконавства Т. Барана.

	<p>мотиву до цілої частини), кульмінаційні фази та загальна кульмінація як важливі компоненти інтонування.</p> <p>Особливі види ритмічного поділу (тріолі, квінтолі та їх комбінації).</p> <p>Спосіб звукоутворення та прийом гри <i>pizzicato</i> на прикладі музичних творів.</p> <p>Варіації та твори з елементами варіаційності.</p>		<p>(мотив, фраза, речення, період, частина), визначає кульмінаційні фази окремих частин твору та загальну кульмінацію.</p> <p>Демонструє навички інтонування окремих структурних елементів твору.</p> <p>Розуміє та відтворює ритмічні групи (тріолі, квінтолі) у різних ритмічних комбінаціях за умови збереження єдиного темпу у вивчених тональностях та музичних творах.</p> <p>Розпізнає графічне позначення прийому <i>pizzicato</i> та володіє навичками його виконання.</p> <p>Вміє знаходити елементи варіаційності (тематичні, ритмічні, фактурні, гармонічні тощо) у творах навчальної програми.</p>
Всього годин у навчальному році:		70	

Завдання підсумкового контролю: грає напам'ять 3 різнохарактерні п'єси, одна з яких віртуозного характеру або 2 різнохарактерні п'єси та твір великої форми.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

демонструє рухливість та вільність ігрового апарату за горизонталлю та вертикаллю під час гри на цимбалах;

інтонує під час музикування на інструменті;

застосовує набуті теоретичні знання під час виконання *arpeggiato*, прийому гри *pizzicato*;

використовує особливі види ритмічного поділу та гри цимбального акомпанементу залежно від жанру виконуваного твору, раціональне пальцякування;

відтворює точно нотний текст програмних творів та виконує поставлені технічні завдання.

Другий рік навчання. Завдання: ознайомлення та застосування різновидів цимбальної педалізації, п'яти основних видів ударів (за Т. Бараном); оволодіння первинними навичками виконання *морденту*, всіх видів *arpeggiato*, домінантсептакорду (D_7) та цимбального акомпанементу за цифровкою; включення до репертуару творів складної тричастинної форми.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 3	Цимбальна віртуозність: гами <i>E-dur</i> , <i>cis-moll</i> на прискорення, <i>arpeggio T⁵₃</i> (t^5_3), інтервали, тремоло;	32	Грає гами <i>E-dur</i> , <i>cis-moll</i> та хроматичну гаму як систему ритмізованих вправ.

	<p>хроматична гама.</p> <p>Різновиди цимбальної педалізації: закритий, відкритий, наполовину відкритий глушник.</p> <p>Усі види <i>arpeggiato</i> у вивчених тональностях та творах навчального репертуару.</p> <p>Простий мордент, його види.</p> <p>М'язова свобода тіла, релаксація під час гри на інструменті та в перервах між грою.</p>		<p>Володіє навичками використання різновидів цимбальної педалізації та ідентифікує їх у нотному тексті. У разі відсутності рекомендацій редактора за допомогою найпростішого виконавського аналізу (штрих, фразування та характер твору) та підказок викладача здатен визначати вид.</p> <p>Агогічно вибудовує різні види <i>arpeggiato</i>.</p> <p>Розрізняє види мордентів (простий, прямий та зворотній), здатен їх розшифрувати, коректно виконує залежно від стилю епохи чи стильового напрямку виконавства.</p> <p>Постійно контролює (за/без допомоги викладача) свободу виконавського апарату під час гри за інструментом. Виконує заданий комплекс вправ для релаксації.</p>
<p>Модуль 4</p>	<p><i>Arpeggio</i> та <i>arpeggiato D₇</i> на прикладі гами <i>As-dur</i>, <i>f-moll</i>.</p> <p>П'ять основних видів удару (за Т. Бараном).</p> <p>Буквено-цифрові позначення акордів (європейська та американська системи позначення, символи скорочення). Фактурні різновиди цимбального</p>	<p>38</p>	<p>Грає гами <i>As-dur</i>, <i>f-moll</i>, хроматичну гаму як систему ритмізованих вправ, виконує <i>arpeggio</i> та <i>arpeggiato D₇</i> з урахуванням особливостей пальцякування у вивчених тональностях.</p> <p>За допомогою викладача визначає та застосовує на практиці передплічний, кистьовий та пальцевий види (за Т. Бараном) залежно від характеру твору (штрихи, динаміка, фактура, темп тощо).</p> <p>Орієнтується в буквено-цифрових позначеннях акордів (європейська та американська системи позначення, символи скорочення). Володіє певними видами цимбального акомпанементу та здатен використовувати набуті навички</p>

	акомпанементу залежно від стильового напрямку виконавства. Структура музичних творів складної тричастинної форми.		під час гри на слух. Використовує <i>D7</i> в цимбальному акомпанементі. Вміє на прикладі твору програми виокремити певні розділи (від періоду до цілої частини).
Всього годин у навчальному році:		70	

Завдання підсумкового контролю: грає напам'ять твір великої форми та 2 різнохарактерні п'єси, одна з яких віртуозного характеру.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

демонструє коректне виконання морденту в музичних творах, свободу ігрового апарату завдяки набуттю навичок релаксації, гру цимбального акомпанементу, володіння всіх видів *arpeggiato*;

володіє початковим рівнем виконання трьох видів удару (за Т. Бараном) та різновидів цимбальної педалізації;

застосовує набуті теоретичні знання під час виконання домінантсептакорду (*D7*);

виконує твори складної тричастинної форми;

відтворює точно нотний текст програмних творів та виконує поставлені технічні завдання.

Третій рік навчання. Завдання: набуття навичок виконання складених інтервалів однією та двома руками одночасно, пластичних рухів, мелодичних інтервалів (октави), кантиленних творів та прийому гри флажолет, читання з листа, розуміння розгортання музичної форми в часі; ознайомлення з будовою сонатної форми на прикладі творів навчальної програми; практика виконавського самоаналізу.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 5	Техніка виконання мелодичного інтервалу (октава) на прикладі гам <i>H-dur, gis-moll</i> та музичних творів. Цілісне сприйняття через музичне інтонування (звуковедення).	48	Грає гами <i>H-dur, gis-moll</i> як систему ритмізованих вправ у визначеному діапазоні інструмента, застосовує набуті навички гри окремих елементів системи гам під час виконання музичних творів в означених тональностях. Аналізує основну мелодію твору та визначає застосовані мелодичні інтервали (ступенева величина, семантика). Вміє аналізувати музичну форму (за/без допомоги викладача) виконуваного твору та демонструє початковий рівень інтонування від мікро- до макроструктури.

	<p>Читання з листа.</p> <p>Пластика та «естетика рухів». Перекладення кантиленних творів чи оригінальні твори з кантиленними частинами.</p>		<p>Читає ноти з листа (відповідні п'єси навчальної програми 4 року навчання елементарного підрівня).</p> <p>Грає кантилену різними способами та прийомами, демонструє пластичні рухи ігрового апарату за умови обов'язкового контролю роботи з глушниковим механізмом під час виконання перекладень творів кантиленного характеру чи оригінальних творів з окремими кантиленними частинами.</p>
Модуль 6	<p>Техніка виконання складених інтервалів на прикладі гами <i>Des-dur, b-moll</i>.</p> <p>Приєм гри – натуральний флажолет.</p> <p>Схема будови сонатної форми твору навчальної програми.</p> <p>Сценічна культура та виконавський самоаналіз.</p>	57	<p>Грає гами <i>Des-dur, b-moll</i> як систему ритмізованих вправ у визначеному діапазоні інструмента, застосовує набуті навички гри окремих елементів системи гам під час виконання музичних творів в означених тональностях. Виконує задані вправи на техніку виконання складених інтервалів окремими (лівою та правою) та одночасно двома руками у вивчених гамах.</p> <p>Видобуває натуральні флажолети від будь-якого звука в межах малої октави. Використовує набуті навички виконання натуральних флажолетів у творах навчальної програми.</p> <p>Застосовує теоретичні знання щодо будови сонатної форми під час роботи над творами навчальної програми.</p> <p>Може проаналізувати власний публічний виступ та гру цілого твору в класі, демонструє навички самокритики та самооцінки. За допомогою викладача знаходить способи вирішення виконавських технічних складнощів та художніх завдань.</p>
Всього годин у навчальному році:		105	

Завдання підсумкового контролю: грає напам'ять твір великої форми та 2 різнохарактерні п'єси, одна з яких віртуозного характеру.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

демонструє свободу ігрового апарату та пластику рухів під час виконання складених інтервалів, кантиленних частин та цілих творів, творів сонатної форми, усвідомлення музичної форми в часі через музичне інтонування, навички виконавського самоаналізу;

володіє технікою виконання мелодичних октав, натуральних флажолетів; виконує твори сонатної форми;

відтворює точно нотний текст програмних творів та виконує поставлені технічні завдання.

Четвертий рік навчання. Завдання: набуття навичок самостійного пальцятування та імпровізування, гри малого та зменшеного увідних септакордів (м.VII⁷ та зм.VII⁷) та трьох видів мінору; ознайомлення та виконання цимбально-специфічних способів звукоутворення; ознайомлення з циклічними формами творів навчальної програми.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 7	<p><i>Arpeggio</i> та <i>arpeggiato</i> м.VII⁷ та зм.VII⁷ на прикладі гам <i>Fis-dur; dis-moll</i>.</p> <p>Вибір раціонального пальцятування під час гри технічного та художнього матеріалу.</p> <p>Імпровізування за інструментом на елементах гам (гамоподібні пасажі, інтервали, акорди) та на теми народних мелодій.</p>	48	<p>Грає гами <i>Fis-dur; dis-moll</i> як систему ритмізованих вправ в означеному діапазоні інструмента, застосовує набуті навички гри окремих елементів системи гам під час виконання музичних творів в означених тональностях. Грає <i>arpeggio</i> та <i>arpeggiato</i> м.VII⁷ та зм.VII⁷ у тональностях до шести знаків.</p> <p>Самостійно обирає (з подальшою власною аргументацією та можливою корекцією викладача) раціональне пальцятування під час роботи над гами, вправами, художніми творами.</p> <p>За допомогою викладача складає невеликі традиційні цимбальні каденції на основі тематичного матеріалу твору (традиційний стиль виконавства).</p>
Модуль 8	<p>Три види мінору на прикладі системи гам <i>Ges-dur; es-moll</i>.</p> <p>Цимбально-специфічні способи звукоутворення (за</p>	57	<p>Грає гами <i>Ges-dur; es-moll</i> як систему ритмізованих вправ у визначеному діапазоні інструмента, застосовує набуті навички гри окремих елементів системи гам під час виконання музичних творів в означених тональностях. Грає три види мінору в тональностях до шести знаків.</p> <p>Орієнтується в цимбальній мнемотехніці (за Т. Бараном).</p>

	Т. Бараном), їх графічні позначення. Принципи об'єднання та розділення циклічних творів.		Виконує окремі цимбально-специфічні способи звукоутворення під час виконання навчальної програми. Розуміє поняття циклічна форма та її типи, ознайомлений з принципами об'єднання та практикою розділення окремих частин. Виконує циклічну форму чи її окремі частини.
Всього годин у навчальному році:		105	

Завдання підсумкового контролю: грає напам'ять твір великої форми та 2 різнохарактерні п'єси, одна з яких віртуозного характеру.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

демонструє навички самостійного вибору раціонального пальцяткування, гри характерної цимбальної імпровізації;

володіє технікою виконання малого та зменшеного увідних септакордів (м.VII₇, зм.VII₇), трьох видів мінору, цимбально-специфічних способів звукоутворення (за Т. Бараном);

виконує твори циклічної форми та її окремі частини;

відтворює точно нотний текст програмних творів та виконує поставлені технічні завдання.

П'ятий рік навчання. Завдання: набуття навичок гри мелодичних терцій та групето, елементарного теоретико-виконавського розбору музичного твору; ознайомлення та розуміння особливостей різних акустичних умов; робота над розвитком навичок виконавської інтерпретації та творчих форм музикування, удосконаленням читання з листа.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 9	Мелодичні терції на прикладі гам <i>Cis-dur, ais-moll, Ces-dur, as-moll</i> . Мелодичні терції та октави у вивчених тональностях та музичних творах. Групето, його види. Навички гри прямого та зворотного групето. Залежність гучності	48	Грає гами <i>Cis-dur, ais-moll, Ces-dur, as-moll</i> як систему ритмізованих вправ у визначеному діапазоні інструмента, застосовує набуті навички гри окремих елементів системи гам під час виконання музичних творів в означених тональностях. Аналізує основну мелодію твору та визначає застосовані мелодичні інтервали (ступенева величина, семантика). Розрізняє види групето (пряме та зворотне), здатен їх розшифрувати, коректно виконує залежно від загального темпу твору. Розуміє залежність виконавської

	(динамічна шкала) виконання від різних акустичних умов та різних виконавських складів.		динаміки від різниці акустичних умов (глухе, об'ємне, маленьке, велике приміщення, відкритий простір тощо), демонструє відмінність між грою соло та з концертмейстером.
Модуль 10	Підготовка до іспиту: виконання системи ритмізованих вправ на прикладі паралельних мажорної та мінорної гами до 7-ми знаків при ключі. Удосконалення навички читання з листа. Теоретичний розбір творів навчального репертуару з позиції виконавця. Підбір на слух, імпровізування на заданий тематичний матеріал, складання невеликих каденцій тощо.	57	Грає паралельні мажорну та мінорну гами як систему ритмізованих вправ у визначеному діапазоні інструмента, застосовує набуті навички гри окремих елементів системи гам під час виконання музичних творів в означених тональностях. Вільно орієнтується у новому нотному тексті, демонструє вміння досить швидкого читання з листа. Володіє навичками елементарного виконавсько-теоретичного аналізу творів навчального репертуару. Підбирає на слух знайомі мелодії, теми українського мелосу середньої складності, імпровізує за інструментом на основі окремих тематичних мотивів, звуків акордів, відтворює невеликі цимбальні каденції тощо.
Всього годин у навчальному році:		105	

Завдання підсумкового контролю: виконує гами як систему ритмізованих вправ, грає напам'ять етюд, твір великої форми та 2 – 3 різнохарактерні п'єси (зокрема рекомендується включити до репертуару оригінальний та віртуозний твір).

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

демонструє навички елементарного теоретико-виконавського аналізу музичного твору та як наслідок – виконавської інтерпретації, розуміння залежності рівня динамічної шкали від акустичних умов під час виконання;

володіє технікою виконання групето, мелодичних терцій;

виконує творчі форми музикування;

точно відтворює нотний текст програмних творів та виконує поставлені технічні завдання.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методична література

1. Алексеев А. Работа над музыкальным произведением с учениками школы и училища. Москва : Музыка, 1957. 189 с.
2. Асафьев Б. (Игорь Глебов). Музыкальная форма как процесс. Кн. 1 и 2. Ленинград, 1971. 376 с.
3. Баран Т. Цимбали та музичний професіоналізм: підручник. Львів : Афіша, 2008. 224 с.
4. Баренбойм Л. Музыкальная педагогика и исполнительство. Ленинград : Советский композитор, 1974. 337 с.
5. Бейшлаг А. Музыкальная орнаментика. Москва : Музыка, 1978. 320 с.
6. Блінов Є. 40 етюдів для балалайки. Київ : [б. в.], 1958. 80 с.
7. Браудо И. Артикуляция. Москва : Музыка, 1973. 197 с.
8. Выготский Л. Воображение и творчество в детском возрасте: психологический очерк. Москва : Просвещение, 1997. 93 с.
9. Гинзбург Л. О работе над музыкальным произведением. Москва : Музыка, 1981. 143 с.
10. Гладков Е. Школа игры на цимбалах. Минск : Беларусь, 1983. 128 с.
11. Голованов В. Техника быстрого чтения нот. Москва : Композитор, 2002. 64 с.
12. Голубовская Н. Искусство педализации. *Методическое пособие*. Москва : «Музыка», 1974. 96 с.
13. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа): підручник для вищ. та серед. навч. закладів. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. 419 с.
14. Далькроз Э. Ритм. Москва : Классика XXI, 2006. 248 с.
15. Жинович И. Школа игры на цимбалах. Минск : Беларусь, 1974. 112 с.
16. Завалко К., Фір С. Основи орф-педагогіки: навч.-метод. посіб. Чернігів : ПАТ ПБК «Десна», 2018. 162 с.
17. Кабалевский Д. Воспитание ума и сердца: Книга для учителя. Москва : Просвещение, 1984. 206 с.
18. Костенко О. Деякі тенденції використання цимбалів у творчості харківських композиторів. *Актуальні проблеми музичного і театрального мистецтва: мистецтвознавство, педагогіка та виконавство*. Харків : Стиль, 2001. Вип. 3. С. 68–78.
19. Крэчун В., Сырбу В. Методэ де цамбал. Кишинэу : Литература артистикэ, 1982. 164 п.
20. Логвін В. Хрестоматія цимбального акомпанементу. Рівне : РДК, 1995. 55 с.
21. Медушевский В. Духовно-нравственное воспитание средствами музыкального искусства. *Преподаватель*. 2001. № 6. С. 12–20.
22. Мельничук С. Учитель. Творчий портрет фундатора волинської цимбально-педагогічної школи. Романа Яковича Скіри. Монографічний посібник. Рівне : видавець Олег Зень, 2007. 155 с.
23. Назайкинский Е. О психологии музыкального воспитания. Москва : Музыка, 1972. 205 с.

24. Назайкинский Е. Стил ь и жанр в музыке. Москва : Владос, 2003. 248 с.
25. Незовибатько О. Українські цимбали. Київ : Музична Україна, 1976. 56 с.
26. Незовибатько О. Школа гри на українських цимбалах. Київ : Мистецтво, 1966. 301 с.
27. Падалка Г. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
28. Переверзев Н. Проблемы музыкального интонирования. Москва : Музыка, 1966. 224 с.
29. Смаглій Г., Маловик Л. Основи теорії музики. Харків : Факт, 2001. 384 с.
30. Теплов Б. Психология музыкальных способностей. Москва : Наука, 2003. 377 с.
31. Теуту І. Транскрипція в українському цимбальному мистецтві: історичний та теоретичний аспекти : дис. ... канд. мист : 17.00.03. Київ, 2016. 191 с.
32. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музичний інструмент цимбали» елементарного підрівня початкової мистецької освіти / уклад. О. П. Юрченко. Київ, 2019. 25 с.
33. Тюлин Ю. Строение музыкальной речи. Москва : Музыка, 1969. 174 с.
34. Фейгин М. Индивидуальность ученика и искусство педагога. Москва : Музыка, 1968. 79 с.
35. Фейгин М. Воспитание и совершенствование музыканта-педагога. Москва : Сов. композитор, 1972. 159 с.
36. Холопова В. Музыкальный ритм. Москва : Музыка, 1980. 71 с.
37. Холопова В. Форма музыкальных произведений: учебное пособие. Санкт-Петербург : Лань, 2001. 496 с.
38. Шашковский Г. Развитие музыкального слуха и навыков творческого музицирования. Москва : Музыка, 1986. 91 с.
39. Шульпяков О. Техническое развитие музыканта-исполнителя. Ленинград, 1973. 104 с.
40. Юрченко О. Жанрово-стильові засади професійного цимбального мистецтва України : дис. ... канд. мист : 17.00.03. Харків, 2015. 222 с.
41. Allaga G. Cimbalomiscola I. Budapest, 1889. 86 ol.
42. Allaga G. Cimbalomiscola II. Budapest, 1912. 46 ol.
43. Allaga G. Cimbalomiscola III. Budapest, 1889. 82 ol.
44. Allaga G. Cimbalomiscola IV. Budapest, 1889. 74 ol.
45. Kesmarky A. Czimbalom iskola. Budapest : Zipser es Konig, 1895. 62 ol.
46. Tarjani Toth I., Falka J. Cimbalom iskola I. Budapest : Editio Musica, 1958. 109 ol.
47. Tarjani Toth I., Falka J. Cimbalom iskola II. Budapest : Editio Musica, 1967. 144 ol.

Репертуарні збірники

1. Бовбель Ю. От всей души : сборник пьес и этюдов для цимбал. Минск : А. Н. Вараксин, 2009. 90 с.
2. Дмитренко В. Оригінальні концертні твори для цимбалів з фортепіано: педагогічний репертуар для ВНЗ культури і мистецтв. Київ : НАКККіМ, 2017. 60 с.
3. Дмитренко В. П'єси для цимбалів з фортепіано: перекладення та обробки Віктора Дмитренка. Київ : НАКККіМ, 2017. 56 с.

4. Інтерпретуємо твори Бориса Михеєва. Перекладення для цимбалів : навч. посіб. / уклад. О. О. Костенко, О. П. Юрченко. Харків : «Факт», 2021. 92 с.
5. Жинович И. Школа игры на цимбалах. Минск : Беларусь, 1993. 119 с.
6. Концертні твори для цимбалів : навч. посіб.: перекладення та редакція О. Костенко. Ч. 1. Харків : ОНМЦПК, 2007. 121 с.
7. Концертні твори для цимбалів : навч. посібник: перекладення та методичні коментарі О. Костенко. Ч. 2. Харків : ФОП Малько Г. Ю., 2016. 140 с.
8. Костенко О., Юрченко О., Кужба М. Цимбальна веселка. Збірка для інструментальних ансамблів. Педагогічний репертуар мистецької школи. Київ : Видавництво «АГАТ ПРІНТ», 2018. 79 с.
9. Крэчун В., Сырбу В. Методэ де цамбал. Кишинэу : Литература артистикэ, 1982. 164 п.
10. Курінний О. Камерні ансамблі для народних інструментів. Полтава : Друкарська майстерня, 2009. 64 с.
11. Логвін В. Хрестоматія цимбального акомпанементу. Рівне : РДК, 1995. 55 с.
12. Мельничук С. Слобожанський оберіг. Навчально-педагогічний та концертний репертуар цимбаліста. Рівне : Волинські обереги, 2009. 80 с.
13. Мостовий С. Бессарабські сувеніри: репертуарний збірник для цимбалів та фортепіано. Рівне : 2015. 122 с.
14. Мостовий С. Концертні твори для цимбалів у супроводі фортепіано. Перекладення, аранжування та оригінальні твори. Зібрання творів: навчально-методичний посібник. Рівне : Видавець О. Зень, 2020. 152 с.
15. Незовибатько О. Школа гри на українських цимбалах. Київ : Мистецтво, 1966. 301 с.
16. Попічук Д. Концертні твори для цимбал і фортепіано. Київ : Музична Україна, 1981. 63 с.
17. Попічук Д. Цимбали. 4–5 класи ДМШ. Київ : Музична Україна, 1985. 88 с.
18. Попічук Д. Цимбали. Вип 1. Київ : Музична Україна, 1987. 64 с.
19. Попічук Д. Цимбали. Вип 2. Київ : Музична Україна, 1991. 72 с.
20. Ровенко В. Музика бароко в перекладенні для цимбалів. Київ : Видавництво «АГАТ ПРІНТ», 2019. 80 с.
21. Серебряный звон / Сост. Т. Сергеенко. Минск : БелГИПК, 2004. 68 с.
22. Стрілець Т. Заграйте музиченьки. Твори для ансамблів народних інструментів. Інструментування та аранжування Тетяни Стрілець. ДМЦНЗКіМУ. Харків. 2017. 43 с.
23. Циганок Ю. Нотные заметки. Минск : Самиздав. 63 с.
24. Юсипчук П. Дітям-цимбалістам. Навчально-репертуарний посібник. Ч. 1. Луцьк : Терен, 2019. 64 с.
25. Юсипчук П. Дітям-цимбалістам. Навчально-репертуарний посібник. Ч. 2. Луцьк : Терен, 2019. 64 с.
26. Юсипчук П. Становлення цимбаліста-виконавця. Навчально-репертуарний посібник. Луцьк : Терен, 2019. 108 с.
27. Allaga G. Valogatott tanulmanyok cimbalomra. Budapest : Editio Musica, z. 7365. 52 ol.
28. Chiesa M. Sonata C-dur. Edition Tympanon, 1999. 7 ol.
29. Luta V. Caiet pentru tambal. Chisinau : Grafema Libris, 2006. 115 s.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівні компетенції	Бали	Характеристика навчальних досягнень
Початковий	1 – 3	Рівень відтворення музичного тексту не відповідає програмним вимогам. Учень/учениця може виконувати окремі фрагменти музичних творів, демонструє початковий рівень володіння технічними навичками. Робить численні помилки, відсутня емоційність виконання.
Середній	4 – 6	Виконання учнем/ученицею навчальних завдань та програмних творів має велику кількість недоліків: він невпевнений, часто зупиняється, робить помилки; динамічна та емоційна виразність майже відсутня. Якість звукоутворення та технічна база – середнього рівня. Учень/учениця не завжди вміє відтворити художній зміст музичних творів. Відсутня свобода ігрового апарату.
Достатній	7 – 9	Учень/учениця демонструє необхідні навички та уміння, але мають місце певні технічні недоліки, порушення метроритмічної пульсації, часткова відсутність інтонування та невпевненість втілення образно-емоційної складової музичних творів.
Високий	10 – 12	Учень/учениця впевнено та якісно виконує програмні твори, які відповідають вимогам поточного етапу навчання, вільно володіє освоєними способами звукоутворювання та прийомами гри. Втілює художній образ музичного твору з усвідомленим та узгодженим застосуванням визначених засобів музичної виразності. Демонструє високий технічний рівень, музичне мислення, сценічну культуру.